

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, професора,
завідувача кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ**

Таран Олени Вікторівни

**на дисертацію Петрика Віталія Віталійовича «Особливості
використання електронних доказів у кримінальному процесі в Україні
та світі», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в
галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дослідження. Цифровізація суспільних відносин і поширення інформаційно-комунікаційних технологій кардинально змінили середовище вчинення та розслідування кримінальних правопорушень. Нині значна частина протиправної діяльності залишає електронні сліди, а інформація в електронній формі все частіше стає носієм доказової інформації у кримінальному провадженні.

Водночас правовий статус електронних доказів, як і порядок їх збирання, фіксації, перевірки й оцінки, унормований недостатньо. Кримінальний процесуальний кодекс України не визначає ні поняття електронного доказу, ні порядку його отримання, що зумовлює практику відносити їх до документів, у супереччя їхній природі. Окрему складність становлять докази, створені або модифіковані засобами штучного інтелекту, у тому числі дипфейки.

Викладене свідчить, що обрана Петриком В. В. тема є актуальною, науково обґрунтованою та має вагоме теоретичне і практичне значення для науки кримінального процесу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрану проблематику досліджено в контексті завдань, сформульованих у Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027

роки (постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695) та Національній економічній стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179). Зміст роботи узгоджено з Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454) та Основними напрямками наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради НАВС від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року (протокол № 14).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, які запропонував дисертант, є аргументованими й переконливими. Автор продемонстрував належний теоретичний рівень узагальнення матеріалу, уміння послуговуватися загальнонауковими та спеціальними методами пізнання й працювати з науковими джерелами, нормативними актами та судовою практикою.

Обґрунтованість і достовірність положень дисертації забезпечено методологією, що поєднує загальнонаукові й галузеві засоби пізнання. Історико-правовий метод використано для вивчення стану наукової розробленості теми, діалектичний у дослідженні електронних доказів як явища, що перебуває в розвитку. Системно-структурний метод застосовано під час визначення ознак доказу, формування авторської класифікації та аналізу доказування як процесу; порівняльно-правовий, що домінує в третьому розділі для порівняння вітчизняного та зарубіжного регулювання. Інтерпретацію процесуальних норм і обґрунтування законодавчих доповнень здійснено формально-юридичним методом; узагальнення сформульовано за допомогою аналізу, синтезу, індукції та дедукції. Емпіричну складову забезпечили статистичний метод і анкетування 130 працівників прокуратури.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у формуванні теоретико-правових засад використання електронних доказів у кримінальному провадженні та розробленні науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалення процесуального регулювання. Відповідно до неї дисертант ставить завдання теоретичного (поняття, ознаки та класифікація електронного доказу), процесуального (порядок збирання, фіксації та оцінки, допустимість, належність, достатність і достовірність, а також особливості листування в месенджерах і доказів штучного походження) та порівняльно-правового характеру (узагальнення зарубіжного досвіду й обґрунтування напрямів удосконалення вітчизняного регулювання).

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються у кримінальному провадженні під час збирання, фіксації, перевірки, оцінки та використання електронних доказів; предметом електронні докази як джерела доказів у кримінальному процесі в Україні та світі.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Робота вирізняється науковою новизною. Насамперед це один із перших в Україні комплексних аналізів теоретичних і практичних проблем використання електронних доказів у кримінальному провадженні, що враховує зарубіжний досвід і практику Європейського суду з прав людини. До нових результатів належать авторське функціональне визначення електронного доказу, обґрунтування статті 99-3 Кримінального процесуального кодексу України щодо оцінки доказів, створених засобами штучного інтелекту, координатна класифікація електронних доказів за п'ятьма критеріями, процесуально-правова концепція трансформації електронного об'єкта на доказ і класифікація листування в месенджерах за вісьмома критеріями. Удосконалено розуміння пріоритетності способів збирання та достовірності електронного доказу як динамічної категорії, що перевіряється через ланцюг поводження у взаємозв'язку зі статтями 87, 91, 95 названого Кодексу, а також систематизацію шести ознак електронних доказів із виокремленням

метаданих. Подальшого розвитку набули комбінована модель регулювання для України, удосконалення негласних слідчих (розшукових) дій і презумпція допустимості електронної форми доказу.

Оцінка структури та змісту дисертації. За структурою дисертація охоплює анотацію, перелік умовних позначень, вступ, три розділи з одинадцятьма підрозділами, висновки, список використаних джерел (242 найменування на 25 сторінках) і три додатки; повний обсяг 220 сторінок, основного тексту 159 сторінок. Робота вибудована логічно й послідовно.

Анотацію (стор. 2–13) викладено державною та англійською мовами, а вступ (стор. 15–27) містить усі обов’язкові складники дослідження.

Зміст роботи розгортається від теоретичного до порівняльно-правового рівня. У першому розділі (стор. 28–64) сформульовано авторське визначення електронного доказу, обґрунтовано його самостійність, виокремлено шість ознак (зокрема метадані) та запропоновано координатну класифікацію за п’ятьма критеріями, а також проаналізовано національне й міжнародне регулювання (Конвенція про кіберзлочинність із Другим додатковим протоколом, ДСТУ ISO/IEC 27037:2017, протоколом Берклі). Другий розділ (стор. 65–132) присвячено збиранню, перевірці та оцінці електронних доказів їх допустимості, належності, достатності й достовірності (з обґрунтуванням динамічної природи достовірності через ланцюг поводження), листуванню в месенджерах (класифікація за вісьмома критеріями) та об’єктам, створеним засобами штучного інтелекту, із відповідними авторськими концепціями. Третій розділ (стор. 133–167) у порівняльно-правовому ключі досліджує англо-саксонську (США, Канада, Велика Британія) та романо-германську (Франція, Німеччина) правові системи, право Європейського Союзу, а також правові системи Китайської Народної Республіки й Республіки Індія, завершуючись обґрунтуванням комбінованої моделі регулювання для України.

Висновки (стор. 168–173) відповідають меті й завданням, а список джерел (стор. 174–198) і додатки (стор. 199–220) оформлено згідно з вимогами.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження. Практичне значення роботи полягає в можливості застосування її результатів у науковій діяльності (акт Національної академії внутрішніх справ від 20 травня 2026 року № 177-нд), у практиці Всеукраїнської громадської організації «Асоціація адвокатів України» (довідка від 08 червня 2026 року № 364) та в освітньому процесі під час викладання дисциплін «Інформаційні технології та системи», «Застосування інформаційних технологій в правоохоронній діяльності» та «Аналіз та прогнозування злочинності» (акт Національної академії внутрішніх справ від 20 травня 2026 року № 176-оп). Запропоновані зміни до Кримінального процесуального кодексу України доповнення частини 2 статті 84, застосування частини 1 статті 87 і запровадження статті 99-3 становлять інтерес для правотворчої діяльності.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження повно представлено в опублікованих працях здобувача усього дев'ять наукових праць, у тому числі сім статей у наукових фахових виданнях України та дві тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, що відповідає встановленим вимогам.

Апробація результатів дисертації. Положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: III Міжнародній науково-практичній конференції «Global trends in science and education» (м. Київ, 7–9 квітня 2025 року); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Future of Science: Innovations and Perspectives» (м. Стокгольм, 14–16 липня 2025 року); Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених та здобувачів вищої освіти «Проблеми та

перспективи використання можливостей систем штучного інтелекту в праві, психології та правоохоронній діяльності» (м. Київ, 27 травня 2026 року).

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Академічна доброчесність. Оформлення роботи відповідає вимогам щодо структури, обсягу, посилань та бібліографічного опису джерел, а анотація її змісту. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження не виявлено; автор належно цитує праці інших науковців.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи актуальність обраної теми, належний науковий рівень виконаного дослідження, обґрунтованість і достовірність одержаних результатів та їх наукову новизну, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі положення, що мають дискусійний характер.

1. У роботі обґрунтовано рівні процесуальної верифікованості електронних доказів, зокрема виокремлено експертно підтверджені докази. Водночас питання призначення та оцінки судової експертизи електронних доказів розкрито дещо стисло. Доцільно повніше дослідити підстави обов'язкового призначення відповідної експертизи, межі дискреції слідчого та прокурора у вирішенні цього питання, а також критерії оцінки висновку експерта судом, що посилює б прикладну цінність дослідження.

2. Теоретична модель, розроблена в першому розділі (визначення, ознаки та класифікація електронних доказів), і порівняльно-правовий блок третього розділу подекуди розвиваються паралельно. Доцільно чіткіше показати, яким чином виокремлені зарубіжні моделі регулювання інтегруються в авторську класифікацію та запропоновану комбіновану модель регулювання для України, що посилює б цілісність авторської концепції.

3. Порівняльно-правовий аналіз охоплює, зокрема, правову систему Китайської Народної Республіки, дослідження якої передбачає опрацювання нормативних актів і судової практики, викладених мовою, відмінною від мов європейського правового простору. Водночас у роботі не розкрито методик

опрацювання іноземних джерел, чи аналізувалися першоджерела нормативні акти та судові рішення мовою оригіналу, чи використовувалися їх переклади й доктринальні коментарі, а також у який спосіб забезпечувалася достовірність відтворення змісту відповідних іноземних норм. Висвітлення цих методологічних аспектів, передусім щодо законодавства та практики Китайської Народної Республіки, підвищило б верифікованість результатів порівняльно-правового аналізу.

Висловлені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Петрика Віталія Віталійовича **«Особливості використання електронних доказів у кримінальному процесі в Україні та світі»**, подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» є завершеним самостійним науковим дослідженням з новими науково обґрунтованими результатами теоретичного й практичного значення для науки кримінального процесу.

Дисертація відповідає вимогам, установленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії (зокрема Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор **Петрик Віталій Віталійович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

завідувач кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

Олена ТАРАН